

Bezdroża

travelbook

Bieszczady

ERGO
HESTIA

Ubezpieczenie
w podróży

Autorzy przewodnika: Krzysztof Plamowski (opracowanie na podstawie tekstów Natalii Figiel, Zbigniewa Klimczaka, Pawła Klimka, Barbary Zygmarskiej oraz własnych)

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja i korekta: Katarzyna Wojsław

Opracowanie kartograficzne: Maja Białkowska, Bartłomiej Cisowski, Natalia Drabek, Agnieszka Drapich, Anna Filak, Marta Grabek, Paweł Klimek, Grzegorz Marchut, Szymon Pernal, Anna Styrska, Paweł Zabagło

Redakcja techniczna: Katarzyna Leja

Projekt okładki: hotmedia

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli. Autor oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bebie1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

ISBN: 978-83-246-8593-6

Copyright © Helion, 2014

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Kup książkę

Poleć książkę

BIESZCZADY UNESCO**Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „Karpaty Wschodnie”**

Został wpisany na Listę UNESCO jako jedyny tego typu obiekt położony na terenie trzech państw – Polski, Słowacji i Ukrainy. Obejmuje on Bieszczadzki Park Narodowy, słowacki Park Narodowy „Połoniny”, ukraiński Użański Park Narodowy oraz kilka parków krajobrazowych. Na jego terenie realizowane są zadania w ramach programu UNESCO „Człowiek i Biosfera” (MAB – Man and Biosphere), który zakłada, że światowy system rezerwatów biosfery powinien spełniać szczególną rolę w edukacji ekologicznej społeczeństw. ▼

Cerkwie karpackie regionu Karpat

Razem z 14 innymi cerkwiemi z Polski i Ukrainy na Listę UNESCO trafiły dwie prawosławne świątynie z terenu Bieszczadów pw. św. Michała Archanioła – w Smolniku i Turzańsku.

NAJCIEKAWSZE WYDARZENIA KULTURALNE**Bieszczadzkie Spotkania ze Sztuką „Rozsypaniec” w Cisnej i Dołżycy**

W festiwalu biorą udział różni wykonawcy, zaliczający się do nurtu muzycznego zwanego „krainą łagodności”, poezją śpiewaną oraz piosenką turystyczną. W ramach imprezy odbywają się również spotkania autorskie polskich poetów (m.in. Adama Ziemięcinina i Józefa Barana), ma miejsce Turniej Jednego Wiersza „Bieszczadzkie Dusioły” oraz Konkurs Piosenki Bieszczadzkiej i Turystycznej, w których mają szansę zaprezentować się młodzi twórcy.

Jarmark Ikon w Sanoku

Odbywa się w drugiej połowie lipca. Biorą w nim udział sanockie i bieszczadzkie pracownie ikon oraz rzemieślnicy: garncarze, kowale, wikliniarze i inni.

NAJCIEKAWSZE WYDARZENIA KULTURALNE**Karpacki Jarmark Turystyczny w Ustrzykach Dolnych**

Coroczna (przełom lipca i sierpnia) impreza ściąga artystów z krajów karpaccyckich, rzemieślników, zespoły ludowe i folkowe. Na licznych straganach można zaznajomić się z jadem regionalnym, pokosztować tradycyjnych miódów pitnych, nalewek owocowych oraz dokonać przeglądu oferty turystycznej Bieszczadów.

„Koszykalia” w Bandrowie

Podczas organizowanej w połowie sierpnia imprezy można wziąć udział w warsztatach wikliniarskich, skosztować potraw ludowych przy regionalnej muzyce, a także kupić jeden z wielu certyfikowanych wyrobów z wikliny.

Międzynarodowy Rajd Rowerowy „Śladami przygód dobrego wojaka Szwejka”

Rajd odbywa się corocznie w czerwcu; jego trasa przebiega od Lwowa przez Przemyśl, Ustrzyki Dolne, Sanok i Humenné na Węgry. Udział w nim to doskonała okazja do zapoznania się z dziedzictwem kulturowym ziem należących kiedyś do Galicji Wschodniej w cesarstwie austro-węgierskim oraz ze wspaniałą karpaccycką przyrodą.

„Święto Chleba”**w Dźwiniaczu Dolnym**

Odbywa się co roku na początku sierpnia w gospodarstwie agroturystycznym „U Flika”. W programie m.in. degustacja i nauka pieczenia chleba, występy zespołów regionalnych (także ze Słowacji i Ukrainy), kiermasz wyrobów rzemiosła ludowego. ▼

Targi końskie w Lutowiskach

Coroczna (pierwsza połowa lipca) impreza nawiązująca do odbywających się w Lutowiskach od wieków targów, podczas których handlowano końmi i bydlęciem wypasany na bieszczadzkich poloninach.

Kup książkę**Poleć książkę****Kup książkę****Poleć książkę**

Sanok i okolice

Sanok – miasto malowniczo położone nad Sanem, „brama w Bieszczady”. Każdy turysta zmierzający w góry powinien zatrzymać się tu choćby na jeden dzień. Ten dawny królewski gród przyciąga zwiedzających licznymi, pięknymi zabytkami. W centrum warto zobaczyć średniowieczny układ urbanistyczny z zabytkowymi kamieniczkami w rynku i przyległych ulicach, ratusz, kościół i klasztor oo. Franciszkanów z XVII w. oraz kościół parafialny Przemienienia Pańskiego z XIX w. Wyjątkowo cennym obiektem jest XVI-wieczny renesansowy zamek, w którym mieści się Muzeum Historyczne z bogatą kolekcją ikon oraz okazałym zbiorem obrazów Zdzisława Beksińskiego. Niedaleko zamku stoi murowana cerkiew Trójcy Świętej z końca XVIII w. Do Sanoka przyciąga również Muzeum Budownictwa Ludowego położone na drugim brzegu Sanu. Jest to największy skansen w Polsce – wspaniała kolekcja zabudowy drewnianej z obszaru Beskidu Niskiego, Bieszczadów i przyległych do nich pogórzy.

HISTORIA

Jak wiele innych miast, Sanok powstał na skrzyżowaniu dróg handlowych, w tym przypadku z Polski na Ruś i na Węgry. W pobliżu Sanoka, na wzgórzu Horodyszczce, istniał prawdopodobnie już w IX w. warowny gród. Najstarsza wzmianka o mieście pochodzi z roku 1150. Aż do połowy XIV w. tereny obecnej ziemi sanockiej należały do Rusi, do Polski przyłączył je Kazimierz Wielki. Po jego śmierci Ruś Halicka, a z nią i Sanok, dostały się na krótko pod panowanie węgierskie. W 1417 r. w sanockim kościele odbył się ślub Władysława Jagiełły z Elżbietą Granowską (wcześniej ona owdowiała trzykrotnie, on – dwukrotnie). Niedługo potem, po śmierci króla, miasto otrzymała jako odprawę wdowią jego czwarta żona – Sonka Holszańska. Miasto było królewszczyzną i przez wieki, dzięki królewskim przywilejom, dynamicznie się rozwijało. Już w 1510 r. założono tu pierwszy wodociąg. W 1. poł. XVI w. drewniany gród przebudowano na murowany zamek.

▼ Odnowiony sanocki ratusz

Kup książkę

Poleć książkę

Od końca XVI w. zaczyna się pasmo klęsk – najpierw wielki pożar miasta, potem najazd wojsk tatarskich i niedługo potem wojsk Rakoczego. Po I rozbiorze Polski (1772) dawne królewszczyzny przeszły na własność austriackiego skarbu państwa, a Sanok stał się siedzibą cyrkułu (jednostki odpowiadającej mniej więcej powiatowi).

Pod koniec XIX w. dużym impulsem rozwojowym dla miasta było otwarcie w 1884 r. linii kolejowej ze Stróży do Zagórza. W okresie międzywojennym na terenie Sanoka powstało kilka dużych zakładów przemysłowych, m.in. fabryka gumy, fabryka obrabiarek i akumulatorów. Przed II wojną światową Sanok liczył około 18 tys. mieszkańców.

Po klęsce wrześniowej granicę między hitlerowskimi Niemcami a ZSRR stanowiła (przez 2,5 roku) przecinająca miasto rzeka San. Tak więc Sanok położony był wówczas na samej granicy. W okresie okupacji niemieckiej w mieście i okolicy działał ruch oporu. W tym czasie hitlerowcy zamordowali prawie wszystkich sanockich Żydów, którzy stanowili znaczący procent ludności miasta. Pierwsze powojenne lata też nie sprzyjały rozwojowi, gdyż w okolicy toczyły się jeszcze walki polsko-ukraińskie. Ponowny przyrost ludności miasta i rozwój jego zakładów zaczął się dopiero w 2. poł. lat 50.

WARTO ZOBACZYĆ

W centrum miasta na wyniosłej nadrzeznej skarpie wznosi się **★ sanocki zamek**, którego dzieje rozpoczynają się w XIV w.

Kup książkę

▲ Zamek

Drewniany gródek został gruntownie przebudowany w połowie XVI w. przez ówczesnego starostę sanockiego. Do dziś przetrwało jedno renesansowe skrzydło zamku, pozostałe rozebrano w XIX w. W zamku ma swoją siedzibę **★ Muzeum Historyczne Ziemi Sanockiej**, w którym znajduje się piękna kolekcja ikon, przeniesiona tutaj z bieszczadzkich cerkwi. Jest tu również wystawa poświęcona historii miasta i etnografii jego okolic. Odrębny dział muzeum wypełniają obrazy współczesnego malarza Zdzisława Beksińskiego (1929–2005), który w Sanoku się urodził i który подарował miastu kolekcję swoich dzieł.

W pobliżu zamku znajduje się prawosławna **cerkiew katedralna Trójcy Świętej**. Murowana świątynia została zbudowana w 1784 r. jako cerkiew greckokatolicka. We wnętrzu zobaczyć można ikonostas z 2. poł. XIX w.

Zabudowa **★ Rynku** pochodzi przeźwrotnie z 2. poł. XIX i początku XX w. W południowo-wschodnim narożniku znajduje

Poleć książkę

się **zespół klasztorny Franciszkanów**, pochodzący pierwotnie z XVII w., gruntownie przebudowany w wieku XIX. Z tego okresu pochodzi m.in. charakterystyczna wieża kościelna. Wewnątrz, w bocznym ołtarzu, znajduje się słynący łaskami obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem. We wschodniej pierzei stoi eklektyczny **Ratusz** z końca XVIII w., przebudowany w XIX w. Najpopularniejszym sanockim deptakiem jest **ulica 3 Maja**, wybiegająca z Rynku na południe. W środkowej części ulicy na ławeczce odpoczywa **Dobry Wojak Szwejk** – jest to oczywiście jego postać odtworzona z brązu. Główny bohater powieści Haszka gościł w Sanoku w czasie pobytu na froncie i miał tutaj dość ciekawe przygody w wątpliwej reputacji przybytku. Niedaleko od Rynku, przy **placu św. Michała**, znajduje się sanocki **kościół parafialny Przemienienia Pańskiego**. Pierwszy kościół parafialny istniał w tym miejscu już w XIV w., obecny, zbudowany w stylu neoromańskim, pochodzi z połowy XIX w.

Będąc w Sanoku, koniecznie trzeba poświęcić chociaż kilka godzin na zwiedzenie tutejszego **Muzeum Budownictwa Ludowego**. Skansen założony w 1958 r. jest największym tego typu obiektem w Polsce i stale się rozbudowuje. Położony w ładnym pagórkowatym terenie dzieli się na kilka sektorów poświęconych budownictwu Łemków, Bojków, Dolinian i Pogórzeń. W skansenie są aż cztery drewniane obiekty sakralne: cerkiew z Grąziowej na Pogórze Przemyskim, niewielka cerkiew z Rosolina, której bryła i wyposażenie posiada cechy charakterystyczne zarówno dla liturgii wschodniej, jak i zachodniej (np. brak ikonostasu, a obecność ołtarzy bocznych), typowa cerkiew łemkowska pochodząca z Ropak koło Hańczowej w Beskidzie Niskim, udostępniona do zwiedzania w sezonie letnim 2008 r., a także drewniany kościół z Bączala Dolnego (Pogórze Ciężkowickie), który wciąż pełni funkcje liturgiczne – odbywają się tutaj śluby. Oprócz tego w skansenie znajduje się kilka obiektów tradycyjnego przemysłu

ludowego: tartak, olejarnia, warsztaty tkackie, urzędzenia kopalnictwa naftowego i in. W osobnym zaadaptowanym w tym celu murowanym budynku z miejscowości Nowosiółki koło Baligrodu mieści się wystawa ikon karpaccich, zawierająca ok. 200 cennych eksponatów, zaś w chałupie przeniesionej z Tyrawy Solnej – wystawa pokazująca życie codzienne mieszkańców małych miast w południowo-wschodniej Polsce w XX w. (wystawy czynne tylko w okresie V–X). Atrakcją skansenu jest także otwarty w 2011 r. sektor miejski, prezentujący (zrekonstruowany) rynek galicyjskiego miasteczka. Znajdują się tu liczne, w większości podcieniowe domy z przełomu XIX i XX w.: poczta, gospoda, apteka, urząd, dom szewca, remiza... Każdy z nich urządzone zgodnie z jego funkcją, eksponując zabytkowe wyposażenie. Domy stanowią repliki budynków stojących

pierwotnie m.in. w Sanoku, Brzozowie, Birczy, Jaśliskach, Dębowcu, Niebylcu i Ustrzykach Dolnych.

▲ Część zamkowej ekspozycji ikon

▼ Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

PROPOZYCJE WYCIECZEK

W okolicach Sanoka przebiega kilka szlaków turystycznych, będących częścią tras długodystansowych: pieszych, rowerowych, samochodowych i wodnych. Decydując się na pozostanie w Sanoku przez kilka dni, można ułożyć sobie kilka wycieczek po okolicy, korzystając z gotowych, oznakowanych tras, przybliżających dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe ziemi sanockiej. Miłośnicy

Szlaki piesze

Z Sanoka prowadzi w kierunku Bieszczadów niebieski szlak pieszy na trasie Sanok – Poraż – Morochów – Sulisła (759 m n.p.m.) – Turzańsk – Chryszczata

(997 m n.p.m.). Na Chryszczatej szlak łączy się z Głównym Szlakiem Beskidzkim. Czas przejścia całego odcinka to ok. 10–11 godz. (33 km).

Szlak Ikon

Doliną Sanu w okolicach Sanoka biegnie pieszy szlak dydaktyczny (znakowany na niebiesko), prowadzący do jednej z najstarszych drewnianych cerkwi w Polsce – cerkwi w Uluczu. Łączna długość szlaku wynosi 70 km i umożliwiał zwiedzenie 10 cerkwi i dwóch muzeów. Oznakowany jest również rowerowy Szlak Ikon, prowadzący z Radoszyc na granicy polsko-słowackiej wzdłuż dolin Osławy i Sanu do Krościenka na granicy polsko-ukraińskiej (kolor czerwony) oraz od Mrzygłodu do Horyńca Zdroju i z Ustrzyk Dolnych do Chmiela (kolor niebieski). Boczne szlaki do prowadzące do cerkiewek oznakowane są kolorem żółtym. Największe atrakcje na Szlaku Ikon wyliczono poniżej:

★ **Dobra Szlachecka** – dawna parafialna cerkiew greckokatolicka św. Mikołaja,

drewniana, zbudowana w 1879 r., obecnie kościół filialny Podwyższenia Krzyża. Przed cerkwią trójkondygnacyjna obronna brama-dzwonnica z XVII w., z kaplicą na piętrze oraz dzwonami z 1624 i 1625 r.

★ **Dolina Sanu** – malownicze meandry rzeki, która na tym odcinku oddziela strome, zalesione zbocza Gór Słonnych i Pogórza Przemyskiego od nieco łagodniejszych wzgórz Pogórza Dynowskiego, stanowiąc dużą atrakcję dla kajakarzy, miłośników wędrowania oraz amatorów kąpeli. Przewidziana w latach 50. jako obszar do zalania wodami zbiornika, który miał powstać po zbudowaniu zapory w Niewistce, jest obecnie bardzo słabo zurbanizowana, a w efekcie zachowała swój naturalny dziewiczy charakter.

★ **Hłomcza** – cerkiew greckokatolicka Soboru NMP, drewniana, wzniesiona w 1859 r. W latach 1946–60 użytkowana jako kościół

Kup książkę

Poleć książkę

rzymskokatolicki, następnie jako cerkiew prawosławna. Od 1991 r. odbywają się w niej nabożeństwa obrządku bizantyjsko-ukraińskiego.

★ **Łodzina** – dawna cerkiew greckokatolicka Narodzenia NMP, wzniesiona w 1743 r., obecnie kościół filialny rzymskokatolicki. Obok cerkwi piękny stary dąb.

★ **Międzybrodzie** – dawna parafialna cerkiew greckokatolicka Trójcy Świętej, murowana, wzniesiona w latach 1899–1900. Przy świątyni grobowiec rodziny Kulczyckich w kształcie piramidy.

★ **Park Krajobrazowy Gór Słonnych** – został utworzony 27 marca 1992 r. Leży w północno-wschodniej części województwa, na północ od Sanoka, Zagórza, Leska i Ustrzyk Dolnych. Obejmuje znaczną część Gór Sannocko-Turzańskich (prawie całe Góry Słonne i Pasma Chwaniowa). Pasma górskie mają tu wyraźny rusztowy charakter, wysokości słabo wyodrębnionych wierzchołków nie przekraczają 700 m n.p.m. Góry odwadnia gęsta, kratowo ułożona sieć rzek i potoków. Jest to obszar wyjątkowo cenny ze względu

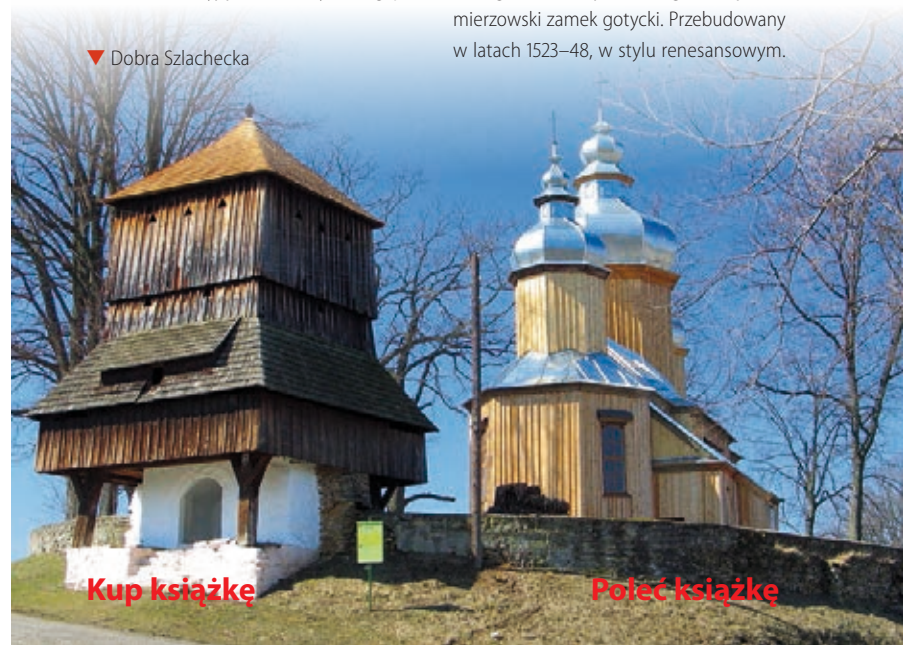
na jego walory przyrodnicze i kulturowe. Atrakcyjność tego terenu podnosi bardzo słabe zaludnienie, co gwarantuje niezakłócony kontakt z przyrodą.

★ **Sanok** – Muzeum Budownictwa Ludowego. Skansen zajmuje powierzchnię 38 ha, prezentuje ok. 120 obiektów architektury drewnianej z terenu Bieszczadów, Beskidu Niskiego i pogórzy, m.in. cerkwie z Ropek (1801), Grąziowej (1731) i Rosolina (1750), kościół z Bączala Dolnego (1667), budynki mieszkalne, użyteczności publicznej, gospodarcze i in. Skansen posiada również ok. 500 ikon, z których część znajduje się w wyżej wymienionych cerkwiach, pozostałe zaś są wyeksponowane w oddzielnym budynku. Sanocki skansen jest największą tego typu placówką w Polsce.

★ **Sanok** – prawosławna cerkiew katedralna Świętej Trójcy, siedziba biskupa Diecezji Przemyskiej i Nowosądeckiej, murowana, zbudowana w 1784 r.

★ **Sanok** – Muzeum Ikon mieszczące się w sanockim zamku. Pierwotnie był to ruski gród, na miejscu którego stanął kaziemierzowski zamek gotycki. Przebudowany w latach 1523–48, w stylu renesansowym.

▼ Dobra Szlachecka

Kup książkę

Poleć książkę

Trasa 16. Połoniny w miniaturze

Wetlina – Smerek – Fereczata – Kurników Beskid – Płasza –
Dziurkowiec – Rabia Skala – Paportna – Jawornik – Wetlina

Dosyć długa i wymagająca wycieczka pozwalająca poznać mniej znane i rzadziej odwiedzane partie Bieszczadów – na trasie wspaniałe polany, połoniny w miniaturze z licznymi miejscami widokowymi, wspaniałe, dzikie ostępy leśne. Jedna z najładniejszych, a przy tym nigdy nie zatłoczona (co zdarza się na „prawdziwych” połoninach) trasa, godna polecenia każdemu miłośnikowi wędrowek górskich.

Początek trasy w zachodniej części **WETLINY** – można ją rozpocząć przy przystanku autobusowym Stare Siolo (dobre połączenia autobusowe z Cisną i Sanokiem, w okresie wakacyjnym także z Ustrzykami Górnymi) lub przy Domu Wycieczkowym PTTK, gdzie można zostawić samochód.

Kierujemy się szosą w stronę Smereka – będziemy nią wędrować przez najbliższe 2 km (odcinek ten można pokonać również autobusem). Przechodzimy przez most na Wetlinie (za nim żółty szlak skręca w lewo na Paportną) i wchodzimy do lasu. Nieco dalej przechodzimy przez tory kolejki wąskotorowej. Otaczający nas świerkowy las porasta bardzo ciekawe płaty torfowiska z charakterystyczną florą – m.in. żurawiną błotną i bagnem zwyczajnym. Torfowisko to nie funkcjonuje prawidłowo i jest w fazie zamierania – spowodowała to zmiana stosunków wodnych przy budowie szosy i trasy kolejki.

Wkrótce wychodzimy z lasu i docieramy do zabudowań Smereka – szosa przekracza

niewielki garb – przy przystanku odnajdujemy czerwone znaki. Prosto szosą prowadzą one na Smerek (ok. 2 godz.), my natomiast skręcamy w wyraźną drogę w lewo i dalej za znakami czerwonymi zaczynamy podejście. Początkowo wędrujemy doliną potoku, za ostatnimi zabudowaniami skręcamy w lewo i wychodzimy na niewielki grzbiecik. Teraz nim pod górę, wśród łąk i pól, dochodzimy do krawędzi lasu – jeszcze tylko ostatni rzut oka na potężny masyw Smereka za naszymi plecami i wchodzimy do lasu. Wkrótce osiągamy poprzecznie biegnącą drogę – powstała ona na nasypie dawnej trasy kolejki wąskotorowej, łączącej Majdan z doliną Smereka. Pierwotnie biegła ona stokami pasma granicznego, łącząc doliny wszystkich spływających z niego potoków, po wojnie jej trasę przesunięto bliżej dna doliny Wetlinki i Dołżyckiego potoku. Skręcamy za szlakiem w lewo i wędrujemy prawie poziomo ok. 500 m drogą. Przekraczamy głęboką dolinę potoku i na najbliższym grzbiecie skręcamy ostro w prawo – zaczyna się strome podejście. Wyprowadza ono na wierzchołek **Fereczatej** (1102 m n.p.m.). W jego pobliżu widoczne są jeszcze wyraźnie umocnienia i okopy z czasów I i II wojny światowej. Z polan położonych w pobliżu szczytu bardzo ładne widoki – szczególnie monumentalnie wyglądają Jasto i Paportna.

Ze szczytu schodzimy dosyć stromo w dół, na trawiaste siodło, i dalej wędrujemy przez las, pokonując głębszą przełęczkę, na zachód, przez ładne buczyny.

Wkrótce docieramy do grzbietu granicznego niedaleko szczytu Okrąglika. Czerwony szlak prowadzi stąd dalej na zachód, na Jasto, a potem do Cisnej (ok. 2 godz. 30 min), granicą natomiast biegnie szlak niebieski – na zachód podąża on do Solinki i Nowego Łupkowa (ok. 12 godz.). Granicą wiedzie też czerwony szlak słowacki – idąc w przeciwnym kierunku, należy bardzo uważnie wypatrywać odejścia czerwonego szlaku od granicy. Podobnie na pobliskim Okrągliku – wędrując w stronę Jasta, trzeba zwrócić uwagę, żeby odbić od granicy we właściwym miejscu.

Po osiągnięciu granicy kierujemy się na południowy wschód, za znakami niebieskimi, wyraźną przecinką. Początkowo wędrujemy wyrównanym grzbieciem, łagodnie w dół, wśród niskich buczyn, a za szerokim siodłem podchodzimy krótko i dosyć stromo na kulminację **Kurników Beskidu** (1017 m n.p.m.). Stąd dalej prawie płasko, raczej bez widoków, bardzo ładnym lasem (zwłaszcza po słowackiej stronie) – zaczynają się tu tereny rezerwatu „Płaša”. Osiągamy płytke siodło i zaczynamy strome i mozolne podejście na wierzchołek **★Płaszy** (1162 m n.p.m.). Na szczyt czeka nas nagroda – wspaniała widokowa polana. Na północnym

wschodzie w całej okazałości prezentuje się Smerek wraz z Połoniną Wetlińską, a bardziej na prawo – Połonina Caryńska. Na północnym zachodzie ładnie widać wierzchołek Jasta, a na południowym wschodzie długi wał Wielkiego Bukowca – od niego wywodzi się słowacka nazwa całego pasma – Bukowskie Wierchy (Bukovské vrchy). Na wschodzie pięknie rysuje się grzbiet łączący Jawornik z dwuwierzchołkową Paportną.

Za szczytu schodzimy na szerokie siodło, chwilę wędrujemy po łagodnym grzbiecie, po czym osiągamy skraj polany szczytowej **★Dziurkowca** (1188 m n.p.m.). W jej połowie na południe odchodzi zielony szlak słowacki, którym można zejść do wsi Runicina. Z wierzchołka Dziurkowca rozciąga się panorama zbliżona do poprzedniej – z tym że na wschodzie lepiej widać masyw pobliskiej Rabiej Skały i ciągnący się za nim grzbiet pasma granicznego. Obniżamy się na zalesioną przełęczkę i wśród skarłatych buków podchodzimy na najwyższy na trasie wierzchołek **★Rabiej Skały** (1199 m n.p.m.). Kilkaset metrów na wschód położony jest niższy wierzchołek (1169 m n.p.m.) – na jego południowych stokach (przy słupku granicznym nr 1/15, kilka metrów od granicy) znajduje się kilkunastometrowej wysokości

▼ Tu kończy się Smerek

Kup książkę

Poleć książkę

urwisko skalne – prawdziwa osobliwość bieszczadzka. Zbudowana z różnobarwnych warstw ściana dała nazwę całej górze (ukr. *riabij* znaczy tyle co „pstry”). Południowe stoki Rابية Skały porasta wspaniały las bukowy z pięknymi jaworami na grzbiecie – objęty ścisłą ochroną (rezerwat „Jaraba skała”). Rابية Skała jest jednym z kilku widokowych szczytów pasma granicznego. Polana szczytowa ma blisko 500 m długości. Punkt widokowy znajduje się tuż nad urwiskiem pod wschodnim wierzchołkiem. Widoki stąd są znacznie bardziej ograniczone niż z Płaszy i Dziurkowca.

Schodząc ze szczytu, opuszczamy przecinkę graniczną – niebieski szlak biegnie dalej przez Kremenaros i Wielką Rawkę do Ustrzyk Górnych (ok. 7 godz.), my natomiast skręcamy w lewo i za znakami żółtymi zaczynamy schodzić na płytkie siodło oddzielające Rابية Skałę od Paportnej. Wkrótce wychodzimy na rozległe łąki porośnięte bujnymi borówczyskami. Mijamy szczyt **Paportnej** (1198 m n.p.m.; jej nazwa wywodzi się od ukraińskiego słowa oznaczającego paproć) – widok stąd jest bardzo rozległy, a duża różnica

wysokości pomiędzy szczytem a leżącą u naszych stóp doliną Wetliny podkreśla jego plastyczność. Osiągamy siodło, pokonujemy niższy wierzchołek Paportnej i zaczynamy schodzić pośród ładnej buczyny. Zejście jest strome i uciążliwe; po drodze mijamy ładną wychodnię piaszkowca. Wkrótce osiągamy głęboką przełęcz, z której bardzo stromo (ale krótko) wychodzimy na wierzchołek **Jawornika** (1021 m n.p.m.). Znajduje się tutaj węzeł szlaków – zielone znaki prowadzą do centrum Wetliny (ok. 45 min), my natomiast skręcamy w lewo i za żółtymi znakami schodzimy grzbietem, początkowo na północny zachód, potem bardziej stromo na północ. Wkrótce osiągamy łąki nad Wetliną – rozciąga się stąd ładny widok na Połoninę Wetlińską, szczególnie efektownie prezentuje się Hnatowe Berdo. Przekraczamy torowisko kolejki, za nim mały potoczek i już całkiem płasko, dnem doliny, docieramy do asfaltowej szosy z Cisnej do Wetliny – tu skręcamy w prawo, przechodzimy przez most na Wetlince i wkrótce osiągamy **WETLINĘ Stare Sioło**, gdzie kończymy wycieczkę.

i Wetliną, w sezonie letnim także z Ustrzykami Górnymi. Samochód można zaparkować przy szkole, w której w wakacje działa schronisko młodzieżowe. Jeżeli planujemy wyjście z **Jaworca**, do samego schroniska można również dotrzeć własnym samochodem.

Wycieczkę rozpoczynamy przy przystanku autobusowym, niedaleko skrzyżowania (odchodzi stąd na północ droga wzdłuż Wetliny – przejezdna samochodem jedynie do Jaworca). Z dna niewielkiej kotlinki, w której położona jest wioska, wspaniale wyglądają otaczające ją szczyty – na wschodzie Smerek, na zachodzie Krzemiona i oddzielona od niej głęboką przełęczą Czerenina, a na południu potężny masyw Jasła i Fereczatej. Wychodzimy na południe bez znaków, w kierunku Wetliny – szosa zatacza w Kalnicy szeroki łuk, okrążając płaskie tereny porośnięte ładnym liściastym lasem – to obszar rezerwatu „Olszyna łąkowa w Kalnicy”, jedno z największych skupisk olszy czarnej w Karpatach (olsza czarna jest gatunkiem nizinnym, w górach pospolita jest olsza szara). Wchodzimy w las i po kilkuset metrach mijamy ośrodek wypoczynkowy; po chwili

dochodzi do nas z przeciwka czerwony szlak (biegnie on do wsi Smerek i dalej na Jasło – ok. 2 godz. 30 min). Teraz za znakami czerwonymi skręcamy w lewo i mijamy pole biwakowe nad rzeką, po czym nowym mostem przekraczamy szerokie koryto Wetliny (dawniej szlak przecinał rzekę brodem bliżej Smereka – po opadach przejście nie zawsze było możliwe). Za mostem schodzimy z szutrowej drogi w prawo – czeka nas dosyć długie i mozolne podejście, do pokonania jest ponad 600 m różnicy wysokości. Ładnymi bukowymi lasami, zarastającymi polankami i młódnikami sosnowo-brzozowymi podchodzimy dobrze wydeptaną i wyraźną ścieżką (po deszczu może być błotnista). Zataczamy dwa szerokie łuki i wkrótce dochodzimy do granicy lasu – jesteśmy już na terenie Bieszczadzkiego Parku Narodowego – przed nami otwiera się widok na falujące trawy połonin. Nieco łagodniej, a pod koniec znowu stromo, mijając skalne grzędy, wychodzimy na południowy, niższy wierzchołek **Smereka** ze stojącym na nim krzyżem.

Rozpościera się stąd fantastyczny widok na leżącą w dole Wetlinę oraz na pasmo graniczne. Dokładnie na południu widać wysunięty w naszą stronę szczyt Paportnej, a za nim trójwierzchołkową

Trasa 17. „Kultowy” Smerek

Kalnica – Smerek – Przełęcz Orłowicza – Wysokie Berdo – Krysowa – Jaworzec – Kalnica

Niedługa wycieczka na najbardziej na zachód wysunięty szczyt połonin w polskich Bieszczadach. Na trasie ładne widoki – Smerek jest jednym z najlepszych punktów widokowych w naszych górach. Trasa jest dobrze oznakowana i uczęszczana przez turystów – sam

Kup książkę

wierzchołek bywa latem zatłoczony. Wycieczkę można też rozpocząć w schronisku w Jaworcu.

Początek trasy w **KALNICY** – miejscowości położonej przy dużej obwodnicy bieszczadzkiej. Bardzo dobre połączenia z Cisną

Poleć książkę

▼ Przełęcz Orłowicza

Kup książkę

Poleć książkę

Rabią Skałę. Na prawo od niej rozpoznać można Dziurkowiec, pokrytą połoniną Płaszę i rozłożysty masyw Jasła z ramieniem kulminującym szczytem Fereczatej. Na prawo od Jasła, oddzielony głęboką doliną, wznosi się Wysoki Dział, bliżej nas swój profil prezentuje Łopiennik. Na wschód od Rabiej Skały pasmo graniczne ciągnie się w stronę potężnej Wielkiej Rawki, od której opada w naszą stronę grzbiet Działu. Nieopodal, za niewielkim siodelkiem, wznosi się główny szczyt **Smereka** (1222 m n.p.m.) z licznymi wychodniami i grzędami skalnymi – obecnie nie jest on udostępniony dla turystów z powodu ochrony stanowisk rzadkich roślin. Idąc dalej szlakiem, trawersujemy go od południa i wkrótce dochodzimy do grzbietu, z którego można podziwiać rozległy widok ku północy. Od razu dostrzeżemy lśniącą tafłę Jeziora Solińskiego, wprawne oko wyłowi spośród kilkudziesięciu podobnych do siebie grzbietów długie pasmo Otrytu, a w oddali na północy monotony wał Żukowa. Na wschodzie wspaniałe widać dwuwierzchołkowy masyw Połoniny Wetlińskiej.

Zaczynamy schodzić łagodnie grzbietem wśród niewielkich skałek i po chwili osiągamy szerokie wyplaszczanie **Przełęczy Orłowicza** (1075 m n.p.m.). Znajduje się na niej jeden z ważniejszych i najbardziej ruchliwych węzłów szlaków w Bieszczadach: na południe szlak żółty sprowadza do Wetliny (ok. 1 godz. 15 min); czerwony szlak prowadzi dalej grzbietem połoniny aż do schroniska na wschodnim krańcu Połoniny Wetlińskiej (ok. 2 godz.); ku północy żółty szlak biegnie do Zatwarnicy (ok. 2 godz. 30 min).

My wybieramy szlak czarny, którym będziemy wędrować do Jaworca. Ładną ścieżką zaczynamy długi trawers północnych stoków Smereka – jest to wyborna wędrownica tuż ponad granicą lasu, z pięknym widokiem na północ, na otoczenie doliny Sanu. Po chwili szlak żółty do Suchych Rzek (harcerskie schronisko „Ostoja”) odchodzi w prawo, a my, łagodnie schodząc, osiągamy krawędź lasu – ścieżka robi się bardzo stroma i nieprzyjemna. Mijając niewielkie polanki, częściowo już zarośnięte, przechodzimy przez niewyraźną kulminację **Wysokiego Berda** (968 m n.p.m.) i idąc dalej w dół, dochodzimy do węzła szlaków na niezbyt wybitnej **Krysowej** (840 m n.p.m.). Zaczyna się tu

szlak zielony, który prowadzi przez Bukowinę i Tołstą do Bukowca, a dalej przez Pogórze Bieszczadzkie do Leska (ok. 18 godz.). Po prawej stronie leży dolina potoku Tworylczyk, którą porasta wspaniała puszcza bukowo-jodłowa – jeden z najlepiej zachowanych drzewostanów w Bieszczadach. Skręcamy w lewo za znakami czarnymi i początkowo łagodnie, przez małe polanki, z widokiem na Pasma Falowej i Kiczery, zaczynamy schodzić w kierunku Jaworca. Ścieżka robi się coraz bardziej stroma, w końcu wychodzimy na łąki tuż ponad schroniskiem PTTK w Jaworcu.

Jest to przeznaczona dla turystów plecakowych klasyczna „bacówka”, jakich kilka znajduje się w Bieszczadach. Przy schronisku

odnajdujemy szeroką szutrową drogę i zaczynamy nią schodzić łagodnie w dół – wkrótce docieramy do mostu na Wetlinie – przechodzimy jej ładne, poprzegradzane mnóstwem małych progów skalnych koryto i dochodzimy do poprzecznie biegnącej drogi: znaki czarne skracają tu w prawo i prowadzą na Falową i do Dołżycy (ok. 4 godz.), my natomiast skręcamy w lewo. Teraz czeka nas ok. 2,5 km marszu wygodną drogą na południe z widokiem na Fereczatę i Jasło w paśmie granicznym. Wkrótce docieramy do pierwszych zabudowań **KALNICY**, mijamy sezonowe schronisko młodzieżowe i dochodzimy do głównej szosy z Cisnej do Wetliny. Tu, przy przystanku autobusowym, kończymy naszą wycieczkę.

Trasa 18. Połonina Wetlińska

Wetlina – Przełęcz Orłowicza – Połonina Wetlińska – schronisko PTTK „Chatka Puchatka” – Wetlina

Piękna, niedługa trasa na najpopularniejszą z połonin. Wspaniała górską sceneria, dalekie panoramy. Jest to jedna z najchętniej podejmowanych wycieczek w Bieszczadach – w sezonie letnim na połoninie bywa naprawdę tłoczno. Przy trasie, na wschodnim krańcu połoniny, schronisko turystyczne „Chatka Puchatka”.

Początek trasy w centrum **WETLINA** – jednej z największych i najpopularniejszych miejscowości turystycznych w Bieszczadach. W sezonie bardzo dobra komunikacja – kilkanaście kursów do Sanoka przez Cisną, do Krosna i Rzeszowa, także do Ustrzyk Górnych. Zimą dojazd do miejscowości jest utrudniony – nie kursują żadne autobusy, a drogi bywają nieprzejezdne.

▼ Schronisko „Chatka Puchatka”

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

Początek trasy na przystanku autobusowym (dla większości autobusów – końcowym), w pobliżu kościoła i sklepu. Wędrujemy początkowo bez znaków, szosą w kierunku Cisnej. Przechodzimy mostem nad Wetlinką (po prawej stronie widać ładne odsłonięcia warstw łupków, w których wyrzeźbione jest całe obniżenie Wetliny), mijamy pocztę, całoroczne schronisko młodzieżowe, po chwili dochodzimy do kempingu i Domu Wycieczkowego PTTK z charakterystycznymi domkami. Nieco dalej natykamy znaki żółte. Skręcamy za nimi w prawo i zaczynamy łagodnie podchodzić – wędrujemy łąkami z widokiem na śmiałe Hnatowe Berdo (po prawej). Wkrótce docieramy do lasu i olchowymi oraz leszczynowymi zagajnikami kierujemy się pod górę. Lasy te porastają tereny, które dawniej były polami ornymi, a po powojennych wysiedleniach miejscowej ludności zaczęły samoistnie zarastać. Dochodzimy do tablicy Bieszczadzkiego Parku Narodowego, która stoi na granicy dawnych pól i lasu. Tu zaczyna się bardziej strome podejście. Szlak

prowadzi początkowo niezbyt ładnym lasem, kamienistą ścieżką, dopiero wyżej zaczyna się ładna buczyna. Mozolnie pokonujemy wysokość. Wkrótce dochodzimy do poręcznej biegnącej grzędy skalnej – budują ją gruboławicowe, twarde piaskowce otrykie. Z grzędy schodzimy nieco karkołomnie, małym skalnym „żlebikiem”, po czym osiągamy płaskie siodło. Teraz zaczynamy ponownie podchodzić i wkrótce osiągamy krawędź lasu – przed nami wznosi się po lewej stronie piękny szczyt Smereka. Jeszcze tylko kilkadziesiąt metrów podejścia i stajemy na grzbiecie, w szerokim obniżeniu **Przełęczy Orłowicza** (1075 m n.p.m.).

Znajduje się tu ważny węzeł szlaków: czerwony prowadzi na szczyt Smereka i dalej do wsi Smerek (ok. 2 godz. 30 min), żółty biegnie na północ do Suchych Rzek i Zatwarnicy (ok. 2 godz. 30 min), zaczyna się tu też czarny szlak do Jaworca (ok. 3 godz.). Przełęcz nazwano imieniem Mieczysława Orłowicza – jednego z pionierów turystyki górskiej w Polsce, autora licznych przewodników po naszych górach (i nie tylko po górach).

Ku północy rozciąga się stąd ładny widok w stronę doliny Sanu, nad którą wznosi się długi wał Otrytu.

Ruszamy na wschód za znakami czerwonymi – po minięciu niepozornego garbu schodzimy na najniższą w całym grzbiecie przełęczkę (1078 m n.p.m.) i wąskim pasem łąk, wśród skarłowaciałej buczyny, zbliżamy się do głównego masywu **★ Połoniny Wetlińskiej**. Tworzą go dwa szczyty – północny, stożkowaty Roh, będący najwyższym punktem całego masywu (1255 m n.p.m.), i południowy, nieco niższy Osadzki (1253 m n.p.m.). Powoli zdobywamy wysokość i wkrótce osiągamy wieńczące go skałki. Roztacza się stąd wspaniała panorama – na południu w całej okazałości widać pasmo graniczne z trójwierzchołkową Rabią Skałą i wyniosłą Wielką Rawką. Na zachodzie pięknie prezentuje się Smerek, na wschodzie podobna w kształtach Połonina Caryńska. Na północy ciągną się niezliczone grzbiety niższych partii Bieszczadów. Ze szczytu schodzimy dosyć stromo na szerokie siodło pomiędzy dwoma wierzchołkami i rozpoczynamy piękny trawers

wśród morza traw. Ostatecznie osiągamy ponownie grzbiet i po minięciu szerokiej, płytkiej przełęczy docieramy do położonego na wschodnim krańcu połoniny **schroniska PTTK „Chatka Puchatka”**.

Widok stąd jest podobny do tego z głównego wierzchołka, ale nieco bardziej ograniczony, potężniej natomiast prezentuje się Połonina Caryńska. Budynek schroniska zbudowano w latach 50. jako posterunek obserwacyjny dla wojska, później harcerze zaadaptowali go do celów turystycznych, w końcu został przejęty przez PTTK. Jest to jeden z najmniejszych obiektów noclegowych w polskich górach, ale nocleg w dosyć spartańskich warunkach, zwłaszcza przy gorszej pogodzie (gdy za oknem hula wiatr), jest niezapomnianym przeżyciem.

Spod schroniska czerwony szlak prowadzi dalej na wschód do Brzegów (Berehów) Górnych (ok. 1 godz. uciążliwego zejścia), ale my kierujemy się na południe za znakami żółtymi. Schodzimy łagodnie przez połoninę do krawędzi lasu, tu szlak wykonuje szeroką serpentykę i zagłębia się w bukowy las.

▼ Połonina Wetlińska
widziana ze Smereka

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

Bieszczady

- Widokowe połoniny i przepastne lasy
- Cerkwie, judaika, nieistniejące wsie
- Szlaki piesze, rowerowe, konne
- Wodne atrakcje Soliny
- Ekomuzea, stadniny
i Bieszczadzka Ciuchcia

foto. na okładce: Shutterstock.com

Bieszczady to jeden z najbardziej dzikich i tajemniczych zakątków Polski. Ich położenie i bieg historii zdecydowały, że są niepowtarzalne niemal pod każdym względem. Widokowe połoniny i szerokie doliny, z zachowanymi gdzieś tam łemkowskimi i bojkowskimi cerkwiami, tworzą urzekający krajobraz o każdej porze roku. Wyjątkowa przyroda, chroniona jako Międzynarodowy Rezerwat Biosfery UNESCO, zachwyca, onieśmiela i przyciąga zwolenników aktywnego wypoczynku. Daj się porwać bieszczadzkiej przygodzie!

 travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje ułatwią zaplanowanie podróży. Przewodnik uzupełniają czytelne mapy, starannie dobrane zdjęcia i liczne ramki z ciekawostkami. Wszystko to w połączeniu z poręcznym formatem i atrakcyjną szatą graficzną sprawia, że Travelbook to najlepszy wybór dla ciekawych świata.

Nr katalogowy: 16076

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

 Bezdroża
Przewodniki Ludzi Ciekawych

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ISBN 978-83-246-8593-6

9 788324 685936 >

Cena 24,90 zł

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA
 Helion SA